

1919

**VERSLAG VAN DE STAATSCOMMISSIE
TER VOORBEREIDING VAN ALGEMEENE
WETTELIJKE REGELEN BETREFFENDE DEN
RECHTSTOESTAND VAN AMBTENAREN.**

(INGESTELD BIJ KON. BESLUIT VAN 21 MEI 1917 N°. 27.)

ors

ERSLAG VAN DE STAATSCOMMISSIE
TER VOORBEREIDING VAN ALGEMEENE
WETTELIJKE REGELEN BETREFFENDE DEN
RECHTSTOESTAND VAN AMBTENAREN.
(INGESTELD BIJ KON. BESLUIT VAN 21 MEI 1917 N°. 27.)

INHOUD.

1. Verslag.
 2. Ontwerp van Wet.
 3. Memorie van Toelichting.
 4. Alfabetisch Register op het Ontwerp.
 5. Verslag betreffende het onderzoek naar de financieele gevolgen van de bepalingen in de artt. 29 en 38 van het Ontwerp.
 6. Vragenlijst.
 7. Vóór-ontwerp (zooals dit luidde vóór de mondelinge bespreking met de vertegenwoordigers van ambtenaarsorganisaties).
 8. Stenografisch Verslag der mondelinge bespreking met de vertegenwoordigers van ambtenaarsorganisaties.
 9. Overzicht der schriftelijk ingekomen opmerkingen op het Vóór-ontwerp.
-

VERBETERING.

In het alfabetisch register behoort de verwijzing, achter Pensioensgrondslag, naar art. 47 te vervallen.

STAATSCOMMISSIE

ter voorbereiding van algemeene
wettelijke regelen betreffende den
rechtstoestand van ambtenaren.

's Gravenhage, 4 April 1919.

Aan

Hare Majesteit de Koningin.

Het behaagde Uwe Majesteit bij Besluit van 21 Mei 1917, n°. 27

Instelling, opdracht en
samenstelling der Com-
missie.

1e. in te stellen eene Staatscommissie ter voorbereiding van algemeene wettelijke regelen betreffende den rechtstoestand van burgerlijke ambtenaren;

2e. aan deze commissie op te dragen, het resultaat van haar arbeid aan Uwe Majesteit in den vorm van één of meer ontwerpen van wet, met daarbij behorende memoriën van toelichting, aan te bieden;

3e. te bepalen, dat deze commissie zoodanige personen kan hooren, als zij in het belang harer werkzaamheid wenschelijk zal achten;

4e. te bepalen, dat het uit te brengen verslag zal worden vastgesteld bij meerderheid van stemmen, met dien verstande, dat ieder lid het recht heeft, zijn gevoelen indien het van dat der meerderheid afwijkt en voor zover het niet kortelijk in het verslag is op te nemen, in een afzonderlijk advies kenbaar te maken;

5e. te benoemen:

tot lid en Voorzitter van die commissie:

Mr. H. C. DRESSELHUYS, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage;

tot lid en Secretaris:

Mr. Dr. A. L. SCHOLTENS, Referendaris bij het Departement van Waterstaat, te 's Gravenhage; ¹⁾

tot leden:

Jhr. Mr. Dr. E. A. VAN BERESTEYN, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage;

Mr. A. VAN DER HOEVEN, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, te Rotterdam;

W. J. E. H. M. DE JONG, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's Gravenhage; ²⁾

¹⁾ Thans Secretaris-Generaal bij het Departement van Arbeid.

²⁾ Sedert overleden.

J. TER LAAN, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Rotterdam;

Mr. J. P. A. LAMAN DE VRIES, hoofddirecteur der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen te 's Gravenhage;

Mr. V. H. RUTGERS, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, burgemeester van de gemeente Boskoop, te Boskoop;

Jhr. Mr. CH. J. M. RUYS DE BEERENBROUCK, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Maastricht; ¹⁾

Mr. Dr. J. H. VAN ZANTEN, voorzitter van den Bond ter verkrijging eener wettelijke regeling van den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren, te Amsterdam;

6e. aan die commissie toe te voegen als adjunct-secretaris:

Mr. P. R. BLOK, adjunct-commies ²⁾ bij het Departement van Justitie, te Voorburg.

Sinds de instelling ondervond de samenstelling der Commissie wijziging in die voege, dat bij Uwer Majesteits Besluit van 8 October 1917 n°. 35, de Commissie met nog één lid werd aangevuld, te weten den heer N. VAN HINTE, voorzitter van het Comité ter behartiging van de algemeene belangen van Overheidspersoneel, uit de bonden van Overheidspersoneel aangesloten bij het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, te Amsterdam, terwijl aan Jhr. mr. CH. J. M. RUYS DE BEERENBROUCK op diens verzoek wegens zijne benoeming tot Minister van Binnenlandsche Zaken, bij Koninklijk Besluit van 30 September 1918 n°. 83, eervol ontslag als lid der Commissie werd verleend. De Commissie had mede het verlies te betreuren van den heer W. J. E. H. M. DE JONG, die in December 1918 overleed.

Wijziging in de samenstelling.

De installatie der Commissie had plaats door den Minister van Justitie, mr. B. ORT, op Vrijdag 8 Juni 1917, in het gebouw van het Departement van Justitie te 's Gravenhage, ter gelegenheid van welke installatie de Minister de navolgende rede uitsprak:

Installatie der Commissie.

Mijne Heeren,

Het zal U zijn gegaan als mij toen gij U begaafte naar deze plaats, ten einde naar aanleiding van de door H. M. de Koningin gegeven opdracht, in commissie te worden geïnstalleerd.

Een gevoel van groote erkentelijkheid toch zal bij U als bij mij zijn opgekomen, naast groote deernis voor de door het onheil getroffen, dat de Hooge Landsvrouwe bij het spoorwongeval dat gisteren plaats vond en waarbij Zij in groot gevaar werd gebracht, is mogen gespaard blijven.

Moge ook Haar verder gezegend leven voor elk gevaar blijven behoed.

Bij het besluit van 21 Mei 1917 n°. 27 behaagde het H. M. uw Commissie in het leven te roepen, ter voorbereiding van algemeene wettelijke regelen betreffende den rechtstoestand van burgerlijke ambtenaren.

Reeds gedurende tal van jaren werd bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van het vierde hoofdstuk der Staatsbegrooting aangedrongen op zoodanige regeling met name van den rechtstoestand der ambtenaren in niet-militairen staatsdienst.

Motief van dien aandrang was vooral de overweging, dat in het algemeen belang aan die ambtenaren een voldoende vastheid van positie moest worden gewaarborgd.

Wettelijk bezitten zij thans een zoodanige vastheid van positie niet. Slechts op enkele punten (b.v. pensioenrecht) en ten aanzien van sommige groepen zijn de rechten en verplichtingen der ambtenaren bij wet of wettelijk voorschrift

¹⁾ Thans Minister van Binnenlandsche Zaken.

²⁾ Thans commies.

geregeld. De wet op de arbeidsovereenkomst is op personen in dienst van staat, provincie, gemeente, waterschap of eenig ander publiekrechtelijk lichaam in het algemeen niet van toepassing. Een geordend procesrecht, strekkend om den ambtenaar, die zijne aanspraken door de overheid miskend acht, de gelegenheid te geven, die door een onpartijdig college te doen onderzoeken en beoordeelen, ontbreekt. Een wettelijk gewaarborgde positie bezit de ambtenaar derhalve thans niet, aan welke waarheid niets wordt afgedaan door de omstandigheid dat inwendige dienstreglementen omtrent zijne rechten en verplichtingen ettelijke bepalingen plegen in te houden.

Wettelijke onverzekerdeheid der aanspraken van den ambtenaar nu is een euvel dat in het algemeen belang moet worden verholpen.

Jaarlijks pleegt in de troonrede met lof te worden gewaagd van de plichtsbetrachting der burgerlijke ambtenaren en niet het minst in dezen crisistijd is gebleken hoe verstandige en hulpvaardige krachten de staat in dienst heeft. Des te sympathieker wordt met het oog daarop het streven om den ambtenaren een redelijke vastheid van positie te waarborgen en zoodanig gevoel van rechtsverzekerdeheid, als voor een geheel toegewijd vervullen van hunne vaak moeilijke taak onmisbaar is. Aan dat gevoel van rechtsverzekerdeheid hechte men ten deze niet minder waarde dan aan een behoorlijke salarisatie.

Ik wil intusschen geenszins beweren, dat de rechtmatige belangen der ambtenaren thans door de overheid plegen te worden miskend. Wettelijke onverzekerdeheid van aanspraken behoeft niet noodzakelijk te leiden tot verkorting of zelfs maar tot een bekrompen opvatting van aanspraken.

Klachten over aangedaan onrecht zijn betrekkelijk zeldzaam en voor een deel zijn het dan nog klachten over geschonden belang, waarbij de vraag wat recht is en hoe strijdige belangen ten slotte moeten worden verzoend, voor verschillende opvatting vatbaar is. Maar klachten over onrecht zijn er niettemin. En vandaar de strooming onder de ambtenaren zelf om regeling van hun rechtstoestand te verkrijgen.

In 1901 werd opgericht de Bond ter verkrijging eener wettelijke regeling van den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren.

De strooming onder de ambtenaren, welke in dien Bond haar uitdrukking vond, bedoelde allereerst op het voetspoor van de Duitsche ambtenaarswet van 1873, het materiele ambtenaarsrecht bij de wet te doen regelen. In 1903 gaf het bestuur van den bond in dien zin een „Proeve van een wetsontwerp”. Administratieve rechtspraak zou dan de toepassing dier rechten moeten waarborgen.

Ook een destijds door een bekwaam jurist aan het Departement van Justitie samengesteld voorontwerp van wet ging in deze richting, in die dus van het opstellen van een geschreven ambtenaarsrecht, een vastlegging van des ambtenaars rechten en verplichtingen in de wet. En in dit verband wensch ik mede te noemen de eerste ambtenaarsverordening van de gemeente Maastricht.

Allens echter kwam er eenige kentering in de opvattingen.

In aansluiting aan een advies van den hoogleeraar KRABBE trad allens meer op den voorgrond het denkbeeld om voorloopig alleen te streven naar de instelling bij de wet van speciale colleges van beroep, tot welke de ambtenaar, die zijn aanspraken door de overheid miskend acht, zich zou kunnen wenden, met het gevolg, dat hij in concreto een uitspraak over zijn rechtmatige belangen, ook al zouden die wettelijk niet geregeld zijn, zou kunnen verkrijgen. In deze richting gaande, ziet men dus af van de vastlegging van des ambtenaars rechten en verplichtingen in de wet. De speciale colleges van beroep gronden hunne beslissingen op het ongeschreven ambtenaarsrecht en hunne jurisprudentie is het ten slotte, die allens het recht consolideert en den ambtenaren de verlangde vastheid van positie verzekert. In deze richting gaat een voorontwerp van wet „op de instelling en de organisatie van commissiën van beroep voor ambtenaren in publieken dienst”, in 1916 in het Maandblad van den Bond voor den rechtstoestand

der burgerlijke ambtenaren openbaar gemaakt en door dien Bond samengesteld.

In hoever nu de oplossing van het vraagstuk van den rechtstoestand moet worden gezocht in de regeling van het materieele ambtenaarsrecht, in hoever in het scheppen van een formeelen rechtsgang, van een procesrecht, ziet daar een der vragen, mijne heeren, welke door u zullen moeten worden overwogen. Gij zult hebben te bepalen, of gij den rechter op den voorgrond wilt brengen of de wet.

En ook andere moeilijke vragen, rakende de verhouding tusschen de belangen van het gezag en die van den ambtenaar, eischen daarevens uwe overweging. De waardeering dier verhouding kan allicht leiden of tot het opstellen van algemeenheden zonder practisch belang, of tot het toekennen van zoo ingrijpende bevoegdheden aan het individu, dat het dienstbelang daardoor zou worden in gevaar gebracht. Van uw beleid mag worden verwacht, dat hier de juiste middenweg zal worden gevonden. Het terrein, waarop gij zult werken, is zeer uitgebreid. Immers het behoeft geen betoog, dat, waar in uwe opdracht wordt gesproken van de voorbereiding van algemeene wettelijke regelen betreffende den rechtstoestand van burgerlijke ambtenaren, de uitdrukking „burgerlijke ambtenaren” hier niet wordt genomen in den beperkten zin van de Burgerlijke Pensioenwet. Zoodra gij echter ambtenaren van de lagere corporaties in den staat in uwe regeling gaat begrijpen, zult gij op uw weg ontmoeten allerlei quaestiën van autonomie dier corporaties. Aan uwe overwegingen zal zich dus voordoen de vraag, welke gevolgen een al te diep ingrijpen in die autonomie met zich zou brengen en in verband daarmede de vraag, of wellicht ten aanzien van verschillende punten de wet aan die corporaties zou behooren op te dragen regelingen tot stand te brengen. En in het algemeen zullen ongetwijfeld bij uw arbeid de bezwaren van te ver gedreven uniformiteit van regeling, waardoor de bruikbaarheid en elasticiteit daarvan zou kunnen worden geschaad, uw aandacht niet ontgaan.

Een groote verscheidenheid van belangen en gezichtspunten, mijne heeren, zal dus uw aandacht vragen. Uw samenstelling geeft echter waarborg, dat gij uw moeilijke taak tot een goed einde zult weten te brengen.

In dat vertrouwen verklaar ik bij deze uwe commissie geïnstalleerd en geef ik hare leiding over in de handen van uwen voorzitter.

De Voorzitter der Commissie, Mr. H. C. DRÜSSELHUYS, antwoordde daarop als volgt:

Terwijl ook wij, diep geschokt door het ernstig gevaar, dat onze geliefde Landsvorstin gisteren heeft doorstaan, met medegevoel voor de getroffenen innig dankbaar zijn voor den grooten zegen der Voorzienigheid, welke Haar voor ons volk heeft gespaard, veroorlove Uwe Excellentie mij, alvorens onze Staatscommissie zich aan den haar gestelden arbeid zetten gaat, een enkel woord te spreken naar aanleiding van de door u gehouden rede. Ik mag tevens deze gelegenheid benutten om in de eerste plaats onzen eerbiedigen dank uit te spreken aan H. M. de Koningin voor het vereerend vertrouwen, in onze commissie gesteld door de opdracht van de zoo belangrijke taak, als in Haar besluit is omschreven, en Uwe Excellentie de verzekering te geven, dat uwe voordracht, welke daartoe heeft geleid, door ons allen hoogelijk wordt op prijs gesteld.

Naar waarheid werd door Uwe Excellentie ontwikkeld, hoezeer de regeling van den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren een staatsbelang vormt en dus de wetgever zich tot plicht ziet gesteld, in deze behoefte voorziening te brengen.

Een eisch van regeling — ik zeg het Uwe Excellentie na — niet omdat ten onzent de ambtenaar in zijn toestand van betrekkelijke rechteloosheid zoo vaak slachtoffer zou zijn van willekeur of onrecht; integendeel, de kracht van het openbaar of algemeen rechtsbewustzijn vormt op dit stuk steeds een ongeschreven recht, welks normen in den overgrooten regel gelding erlangen, maar omdat aan gelijke gevallen niet steeds gelijke behandeling ten deel valt en vooral wijl tot dusver hier de rechtszekerheid ontbreekt, welke, ook tegenover de overheid,

in den modernen rechtsstaat voor elken burger een onmisbaar rechtsgoed vormen moet.

Een zedelijk staatsbelang vraagt derhalve onze aandacht, als onderwerp tevens van sociale wetgeving, ook omdat het in zijn gevolgen het maatschappelijk welzijn van een groote volksgroep raakt, maar niet minder een dadelijk organisch staatsbelang, waar de staat en zijn publiekrechtelijke onderdeelen voor de vervulling van hun taak moeten steunen op toegewijde en uitgelezen dienaren, zonder welke organen iedere werking van uitvoerend en rechtsvoorbereidend gezag zich niet naar behooren kan openbaren.

De overheid moet een ruime keuze vinden van beschikbare personen, om slechts diegenen aan haar dienst te kunnen verbinden, wier eigenschappen waarborg bieden van bekwaamheid, plichtsetrouwheid en onkreukbaarheid, en zij vindt op de arbeidsmarkt tegenover zich den particulieren werkgever, die bijna steeds grootere belooning bieden kan, vaak meer perspectief opent en juist voor de bekwamen dikwijls een toekomst ontsluit van economische zelfstandigheid.

Die mededinging klemmt te meer, nu het aantal overheidsdienaren gaandeweg groeit. De steeds toenemende staatsbemoeiing vordert ieder jaar een grooter getal ambtenaren, een verschijnsel dat men kan loven of betreuren, een stroom, die men bij intrede van minder buitengewone tijdsomstandigheden zal moeten inperken, maar die ook dan, althans voor de eerste toekomst, een realiteit is, waarmede rekening valt te houden. En juist de groeiende staatszorg, waarbij den ambtenaren steeds meer invloed wordt gegeven op het verkeer der burgers, vraagt niet alleen grooter getal van dienaren, maar stelt tevens in toenemende mate eischen van zelfbeheersching en kunde.

Bij de beroepskeuze kon tot dusver de overheid de werknemers naar hare zijde lokken, doordat bij de ongewisheid van blijvend verband, welke ondanks het arbeidscontract toch altijd de particuliere dienst laat bestaan, de overheidsdienst deze aantrekkelijkheid schonk, dat hier de ambtenaren betrekkelijk zekerheid hebben veilig te gaan, zoolang zij hun plicht doen. Die prikkel alleen dreigt allengs niet meer voldoende te zijn: de staat bereidt thans een salarisverbetering voor, welke reeds te lang schijnt uitgesteld; maar waar ook dan men den particulieren werkgever niet zal kunnen overbieden, waar het de beste krachten betreft, is er alle reden den prikkel te versterken door de bestaande veiligheid en rechtszekerheid tot meer volkomenheid te brengen; in het overheidsbelang dus, in het belang der burgers niet minder.

Hoe die regeling zal zijn te scheppen, is door Uwe Excellentie met reden een uiterst moeilijke arbeid genoemd. Hier wegen eenerzijds de noodzakelijke vrijheid der overheid om goede krachten naar voren te brengen en minder geschikten achter te laten, zoo noodig te verwijderen of nalatigen te straffen, en anderzijds het recht van den ambtenaar om naar objectieven en billijken maatstaf te worden beoordeeld, als evenwichtige, beide algemeene belangen.

Door iedere zijde wordt uiteraard het meest nabij liggend belang het sterkst bewaakt.

Hoe moeilijk het zal zijn hier de bevredigende balans te houden, blijkt wel uit het feit, dat, naar de Memorie van Antwoord op de laatste Justitiebegroting moest vermelden, zelfs de mogelijkheid om tusschen de afwijkende opvattingen een brug te bouwen, bij de proeve van een departementaal wetsontwerp meer dan twijfelachtig scheen. Zal onze commissie dan wel dit zware probleem kunnen oplossen?

Niet zonder zorg zal ieder onzer zich aan dezen arbeid begeben, aan een taak, die toch niet mocht worden afgewezen, omdat uit alle kringen oplossing wordt geëischt en de wetgever niet mag stilzitten als de rechtsovertuiging is gerijpt.

De meening mijner medeleden is tot heden omtrent ieder onderdeel van het vraagstuk mij onbekend.

Wanneer ik mijn gevoelens zou mogen zeggen, is het, dat waar wij kunnen pogen den rechtstoestand op de hoogste geoorloofde sterkte te brengen, het opstellen van louter algemeenheden te vermijden, wij ons er voor zullen moeten hoeden

om de verantwoordelijkheid en het gezag naar eijers te verplaatsen, of in een streven naar rechtsgelijkheid den gulden regel te verzuimen, dat, naar MODDERMAN's woord, de Staat ten plicht heeft; de ongelijke behandeling van ongelijke personen. Doodende niveleering zal hier moeten worden ontgaan, welke de ambtenaren-groepen als eenheden doet verstarren op een peil, dat door velen gemakkelijk zou kunnen worden overschreden.

Aan den anderen kant kan wellicht de regeling van den rechtstoestand als sequel medebrengen een ontwikkeling van het beginsel, dat de ambtenaar worde gehoord, waar over de belangen van zijn groep zal worden beschikt en dat hij door zijn raad op de bepaling van zijn lot invloed hebben zal. Naar ik vertrouw zal ook die overweging niet geacht worden buiten het kader onzer opdracht te treden.

Aan voorbeelden van oplossing in allerlei zin zal het ons niet ontbreken; in Uwer Excellentie's departement bevindt zich reeds belangrijk materiaal in het door u vermelde voor-ontwerp van wet, dat u welwillend ter onzer beschikking heeft gesteld; in buitenlandisch voorbeeld, ik denk o. a. aan het genoemde Duitsche Reichsbeamten-gesetz, in verschillende gemeentelijke en provinciale regelingen zijn leiddraden te vinden, terwijl eindelijk uit de beide wetsproeven van den Ambtenarenbond de stem der belanghebbenden tot ons spreken kan. Eer bestaat de verleiding door veelheid van voorbeeld tot een te zeer treden in onderdeelen, terwijl naar mijn inzicht een algemeene wet zich zal hebben te bepalen tot hoofdlijnen, tot algemeene beginselen, tot dwingend z.g. organiek recht, dat iedere overheids-tak naar bijzondere behoefte in vrije regeling zal hebben toe te passen en uit te werken.

De keuze van stelsel in de richting van materieel- of van procesrecht, die Uwe Excellentie ons voor oogen stelde, zal zeker groote studie vragen. Maar meer nog dan deze schijnt mij het vraagstuk moeilijk betrekkelijk de bevoegdheid, de rechterlijke organisatie, het trekken der grenslijnen van machts-competentie van het beslissend gezag bij de vaak ineenloopende vragen van geschonden recht of miskend belang.

De voordracht door Uwe Excellentie van de leden dezer commissie, die verschillende geestesstroomingen en belangen-inzichten tot hun recht kan doen komen, waarborgt gelijkmatige verzorging der vele opvattingen, welke hier erkenning vragen. Dat bij ons allen de wil voorziet om die opvattingen in harmonie wederzijds te waardeeren en tot een geheel te smeden, meen ik te mogen verzekeren. Ik hoop, dat Uwe Excellentie, die ook blijkens uwe persoonlijke installeering van onze commissie zoo zeer belang stelt in onzen arbeid, op deze plaats getuige moge zijn van de goede vruchten onzer samenwerking en dan reden mogen vinden tot de overtuiging, dat althans door onze toewijding de keuze van ons leden en onzen adjunct-secretaris van uw juist inzicht heeft doen blijken.

Alvorens over te gaan tot het meer materiële gedeelte van de werkzaamheden der Commissie, moge hier een korte beschrijving van de wijze, waarop de Commissie gemeend heeft haar taak te moeten vervullen, haar plaats vinden.

Ten einde zooveel mogelijk orde te houden in de besprekingen, waarbij zéér uiteenlopende vragen een oplossing zouden blijken te behoeven, meende de Commissie het best te doen de besprekingen te doen plaats hebben aan de hand van een vragenlijst, welke daarom als eerste werk werd samengesteld, en die als Bijlage aan dit Verslag is toegevoegd.

De Commissie had verder verschillende bronnen te harer beschikking. Reeds in de eerste vergadering werd de wensch geuit, dat men de beschikking zoude hebben over eenige bescheiden en gedrukten, die de onderwerpen behandelden, waarover ook de leden der Commissie hun gedachten moesten laten gaan, en werd besloten dat voor de Commissie van belang zijnde stukken zouden worden verzameld en in druk bijeengebracht. Dit geschiedde en dientengevolge kreeg de Commissie de beschikking over een verzameling van binnenlandsche voorstellen en regelen betreffende den rechtstoestand van ambte-

Werkwijze der Commissie

naren, waaronder een wetsontwerp, omstreeks 1906 aan het Departement van Justitie opgemaakt met bijbehorende stukken; de proeve van een wetsontwerp, in 1903 samenges teld door het bestuur van den Bond inzake den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren (gewijzigd) alsmede een wetsontwerp van dienzelfden Bond inzake commissiën van beroep (1916); de verordening betreffende den dienst der gemeente-ambtenaren en beambten te 's Gravenhage; de verordening regelende den rechtstoestand van de ambtenaren der gemeente Maastricht. Later werd nog ontvangen een exemplaar van de Oostenrijksche „Dienstpragmatik" (1914) alsmede van het Duitsche „Reichsbeamten-gesetz" (1907), terwijl de Commissie in den loop van hare werkzaamheden nog verschillende andere gegevens mocht ontvangen, niet het minst van de zijde der verschillende ambtenaarsorganisatie's, van welke gegevens de Commissie steeds dankbaar gebruik heeft gemaakt.

Een enkele maal werden inlichtingen of adviezen door de Commissie ingewonnen, zoo b.v. van den Minister van Oorlog inzake de bezoldiging van in militairen dienst vertoëvende burgerlijke ambtenaren en van de verschillende Ministers omtrent de wijze van bezoldiging van overwerk aan de diverse departementen van algemeen bestuur en van de overige onder die departementen ressorteerende ambtenaren.

Ten slotte worde vermeld dat sinds den aanvang van de werkzaamheden der Commissie verschenen het Verslag van de Staatscommissie voor de herziening der dienstvoorwaarden, waaronder het personeel der Posterijen, Telegrafie en Telefonie werkzaam is, alsmede het Verslag van de Staatscommissie inzake de bezoldiging der Rijksambtenaren, van welke verslagen de Commissie mede met belangstelling kennis nam.

Met het oog op de wenschelijkheid om op de hoogte te zijn van de opvattingen en wenschen der verschillende ambtenaarsorganisatie's is de vragenlijst in April 1918 na een daartoe gedane oproeping in de *Staatscourant*, aan een aantal ambtenaarsorganisatie's toegezonden, waarop van verschillende dier organisatie's schriftelijke opmerkingen zijn ingekomen. Het lag reeds toen in het voornemen der Commissie, daarbij steunend op het te dien aanzien bepaalde in het Besluit waarbij de Commissie was ingesteld, later, indien dit gewenscht mocht blijken, aan eenige centrale organisatie's de gelegenheid te verschaffen tot eene mondelinge uiteenzetting van hare opvattingen.

Aan dat voornemen is in dier voege gevolg gegeven dat, na machtiging van den Minister van Justitie, het voorloopig Wetsontwerp met artikelsgewijze Memorie van Toelichting in December 1918 is toegezonden aan een aantal centrale's van ambtenaarsorganisatie's, die zijn uitgenoodigd tot eene mondelinge bespreking, welke gehouden is op 3, 4, 6 en 14 Januari 1919. Het voorloopig ontwerp is als bijlage aan dit Verslag toegevoegd, terwijl een verdere bijlage gevormd wordt door het Stenografisch Verslag van het in bedoelde bijeenkomsten verhandelde. Aan een aantal andere ambtenaarsorganisatie's werd eveneens het ontwerp met Memorie van Toelichting gezonden met verzoek hunne eventueele opmerkingen schriftelijk aan de Commissie te willen kenbaar maken, voorzover zij niet bij een der tot de mondelinge bespreking uitgenoodigde centrale's waren aangesloten en zij hunne wenschen niet reeds ter kennis van de Commissie hadden gebracht. Een overzicht dier schriftelijk ingekomen opmerkingen is mede als bijlage bij dit Verslag opgenomen. Door een en ander meent de Commissie aan belanghebbenden ruimschoots gelegenheid te hebben gegeven om van hunne opvattingen ten aanzien van de regeling van den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren te doen blijken.

De samsprekingen met de centrale organisatiën en de kennisneming van de schriftelijke opmerkingen van de andere vereenigingen hebben uitteraard aanleiding gegeven tot een nadere beschouwing van het ontwerp en zijn oorzaak geweest, dat nog verschillende wijzigingen werden aangebracht. Ook is rekening gehouden met de evolutie die het denkbeeld van den 8 uren werkdag juist in de laatste maanden van het jaar

Ten slotte is als bijlage aan het Verslag toegevoegd een overzicht van de financiële gevolgen van de invoering der wet, voorzover betreft enkele bepalingen, die rechtstreeks tot het doen van uitgaven voor de publieke lichamen zullen leiden.

De Commissie heeft de eer, ter voldoening aan de haar gegeven opdracht, Uwer Majesteit hierbij eerbiedig aan te bieden een ontwerp van wet in zake den rechtstoestand van ambtenaren, met daarbij behorende toelichting, en bijlagen.

Uitteraard geeft niet iedere regeling in dat ontwerp het gevoel van alle leden der Commissie weer. Soms moesten beslissingen bij meerderheid van stemmen worden verkregen. Waar de leden zich echter ten slotte allen in hoofdzaak met het ontwerp hebben kunnen vereenigen, hebben zij gemeend, geen gebruik te moeten maken van de bevoegdheid hun door Uwe Majesteit verleend, om hun afwijkend gevoelen op bepaalde onderdelen in een afzonderlijk advies kenbaar te maken.

*De Staatscommissie ter voorbereiding
van algemeene wettelijke regelen betreffende
den rechtstoestand van ambtenaren,*

H. C. DRESSELHUYS.
A. L. SCHOLTENS.
E. VAN BERESTEYN.
A. VAN DER HOEVEN.
J. TER LAAN.
DE VRIES.
RUTGERS.
VAN ZANTEN.
N. VAN HINTE.

P. R. BLOK.